

Дольская О.А. Эффективность современной философии в практике образования.

Философия в современном мире приобретает новые признаки. Автор указывает, что с изменением философского мышления (переходом от метафизического стиля к современному стилю мышления), роль философии меняется. Она проходит путь от чистой философии к практической, а в обществе знаний актуализируется ее новая форма – прикладная. Обосновываются ее признаки и указывается, что она усиливает специальность профессионала, вооружая его научно-философским мировоззрением. Одна из характеристик прикладной философии – ориентир на комплексную гуманитарную экспертизу. Поэтому любая специальность в обществе знаний, особенно инженерного, технического характера, требует усиленной философской подготовки для реализации гуманитарной экспертизы на практике.

Ключевые слова: практическая философия, прикладная философия, гуманитарная экспертиза, транс дисциплины, научно-философское мировоззрение.

Dolska O.O. The effectiveness of modern philosophy in educational practice.

Philosophy get new characteristics in modern society. The author shows that philosophical thinking is changing nowadays. We see the transition from the metaphysical to the modern style of thinks. The role is changing of philosophy. It cross the way from of the clear philosophy to the practical. It's new form develop in the new society – society knowledge. It is an applied philosophy. It's indications are applied. Author write that the practical philosophy 'make' the special of the careerist most strong. The practical philosophy give him scientific and philosophical outlook. One of the characteristics of applied philosophy – focus on complex humanitarian expertise. Therefore any profession in the knowledge society, especially the engineering, technical demands of philosophical training for the implementation of human expertise into practice.

Key words: practical philosophy, applied philosophy, human expertise, trans disciplines, scientific and philosophical outlook.

УДК 1: 316.3 +130.2

Демір Гьокхан,
аспірант кафедри філософії
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
голова правління Українсько-турецького культурного центру «Сяйво»

ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЇ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТУРЕЦЬКИХ МІГРАНТІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕАЛІЙ

У статті розглядаються особливості міграційних процесів в добу глобалізації, їх вплив на ідентичність мігрантів-мусульман, взаємозв'язок міграційних процесів з політикою мультикультуралізму. Обґрунтовується, що глобальна міграція є важливим складником суспільного життя сучасного світу, який впливає на формування ідентичності індивідів, стан суспільних взаємин. Аналізуються вплив міграції на різні сторони життя турецького суспільства, проблеми адаптації турецьких мігрантів у Європі, зокрема, у Великобританії. Робиться висновок про те, що сучасна міграційна культурна політика покликана напрацювати тип ідентичності, зорієнтованої не на одну культуру, а на міжкультурні взаємодії.

Ключові слова: міграція, глобалізація, глобальні міграції, ідентичність, національна ідентичність, етноцентризм, міграційна політика, культурне розмаїття, мультикультуралізм, міжкультурна взаємодія.

Міграція – феномен, нерозривно пов'язаний з розвитком людського співтовариства. Як суттєва характеристика життєздатності народу, вона притаманна будь-яким націям, навіть тим, що, на перший погляд, перебувають у стані відносного спокою. Понад те, міграції спричинились до масштабних історичних процесів, унаслідок чого сформувались певні державні утворення (наприклад, США, Канада, Австралія), стабілізувались за етнічно-родовими ознаками великі спільноти людей, відбулась дифузія культурних надбань народів – світ ставав зрозумілішим, пізнаваним і ближчим.

Глобалізація через потужну інфраструктуру зв'язку й транспорту надала міграції масового характеру та значно інтенсифікувала міграційні потоки. Сьогодні майже не залишилося країн, яких би не торкнулися міграційні процеси, які б не імпортували чи не експортували робочу силу. Сучасна доба характеризується ускладненням форм поєднання й взаємодії глобальних і регіональних міграційних потоків. Поряд з потоками мігруючої робочої сили виникли й інші види подорожування й тимчасової міграції: міжнародний туризм, бізнесові подорожі, програми студентського обміну тощо [1, с. 217-264; 2, с. 443-447; 3, с.360-370].

За даними Департаменту економічного й соціального розвитку ООН, міграційна палітра світу на 2013 рік мала такий вигляд: 232 млн. людей (3,2 % усього населення світу) живуть поза межами своїх країн (для порівняння: у 2000-у році таких було 175 млн., а у 1990-у – 154 млн.). Розвинені країни Півночі дають притулок 136 млн. мігрантів, а частка працездатних (20-64 роки) становить 74 % усіх переселенців; три чверті іммігрантів приймають країни Європи (72 млн.) та Азії (71 млн.). За рівнем концентрації іммігрантів вирізнялися насамперед такі країни, як Сполучені Штати Америки (45,8 млн.), Росія (11,0 млн.), Німеччина (9,8 млн.), Саудівська Аравія (9,1 млн.), Об'єднані Арабські Емірати (7,8 млн.), Велика Британія (7,8 млн.), Франція (7,4 млн.), Канада (7,3 млн.), Австралія (6,5 млн.), Іспанія (6,5 млн.) [4]. Загалом міграція – важливий чинник абсолютного або відносного зростання населення в Австрії, Австралії, Німеччині, Італії, Іспанії, США, Канаді, Швеції та інших країнах.

Зростання й інтенсифікація міграційних процесів в добу глобалізації і значущість тих соціальних, економічних, демографічних змін, які вони привносять у життя країн і народів, вимагає поглибленого теоретичного аналізу їх впливу на етнокультурну ідентичність мігрантів, зокрема мігрантів-мусульман.

Зміст поняття «міграція населення» можна визначити як територіальне переміщення, пов'язане з перетином як зовнішніх, так і внутрішніх кордонів адміністративно-територіальних утворень з метою зміни місця проживання або тимчасового перебування на новій території для навчання чи роботи, а також як переміщення людей з метою участі їх у процесі виробництва і відтворення суспільного життя на новому місці. Водночас переміщення людей є водночас і рухом ідей, релігій, вірувань, традицій тощо.

Міграція розглядається не тільки як просте механічне переміщення людей, а й як складний соціальний процес, що торкається різних сторін життєдіяльності суспільства. Йдеться про явища, які набули значного поширення у сучасному світі: соціокультурні – послаблення культурної ідентичності, територіальної прив'язаності та резиденства особистості; комунікаційні – глобально-тотальний характер інформації, зокрема новин, миттєвий характер їх, можливість швидкого переміщення людини у будь-яку точку світу, доступність спілкування всіх з усіма (Інтернет, мобільний зв'язок, факс); соціально-психологічні – поширена індиферентність і часткове зростання толерантності у деяких верствах суспільства до носіїв інших культур, мов, релігій [5, с. 183].

Відтак глобалізація формує принципово новий контекст формування і реалізації міграційної політики, для якого суттєвим є: домінування економічних мотивів міграції; зростання зовнішніх трудових міграцій; диверсифікація ареалів формування міграційних потоків і місць розміщення мігрантів; посилення міграційної мобільності населення, що спонукає до зростання соціокультурного і етноконфесійного розмаїття та протистояння локальних соціумів. Тим самим проблема адаптації й інтеграції іноземців переросла в зовсім іншу – проблему співіснування корінного населення з новоутвореною національною меншістю [6].

Основними рисами міграційних процесів та особливостями загальних механізмів їх функціонування і відтворення в сучасному соціумі є: тимчасовість, нерегульованість статусу, транснаціональність; тенденція до змін географії країн призначення і складу мігрантів за освітньо-професійним рівнем, способами заробітків, тривалістю виїзду, культурно-конфесійних зв'язків. Вплив міграції на демографічну та соціально-економічну ситуацію в країнах має суперечливий характер, часто створює серйозні проблеми в сфері розміщення трудових ресурсів та їх підготовки, посилює стратифікацію, ослаблює родинні зв'язки, сприяє поглибленню демографічної кризи. За часів економічного процвітання іммігрантів можуть сприймати як «корисних», навіть «необхідних», і це може породжувати більшу толерантність до їх присутності. Натомість тертя посилюються, коли економіка уповільнюється і серед корінного населення зростає безробіття. У такому випадку ставлення до мігрантів часто неприхильне, особливо до некваліфікованих робітників.

Набуваючи в останні роки яскраво виражений етносоціальний та етнополітичний характер, міграція вносить корективи в життя місцевих соціумів, впливає на політику, яка проводиться суверенними державами, а також змінює особистісні характеристики тих, хто змушений переселятися на інші території в пошуках спокійнішого життя і кращого майбутнього. Посилення глобальних і регіональних міграційних потоків, «помітна» присутність мігрантів

має тенденцію породжувати страх із приводу потенційної загрози національній ідентичності країни та культури, а також впливу їх присутності на ринок праці [7, с. 80]. Хоча деякі країни й засвідчують високі рівні натуралізації мігрантів. Наприклад, в Австрії від кінця 1990-х років натуралізовано велику кількість турків, а в Німеччині багато турків набули громадянства після того, як ця держава змінила законодавство про громадянство.

Вплив міграції на національну ідентичність пояснюють кілька чинників. До них належить число іммігрантів, прийнятих однією країною, тривалість імміграції, етнічна ідентичність іммігрантів, уміння і соціально-економічне становище іммігрантів у країні їх прийому, ставлення до імміграції і законодавство суспільства-господаря про імміграцію, ступінь труднощів при отриманні громадянства, готовність (або брак її) іммігрантів інтегруватися в культуру, мову і цінності суспільств-господаря. Крім того, важливо пам'ятати про значення, якого різні групи іммігрантів надають компонентам національної ідентичності суспільства-господаря [7, с. 87]. Зазначені чинники слід розглядати на тлі визначеної моделі інтеграції, якої дотримується кожна конкретна країна.

Важливо також диференціювати різні типи іммігрантів залежно від їх етнічної ідентичності. По-перше, є іммігранти, які культурно й соціально-економічно подібні до більшості в країні їх прийому (наприклад, британці в Новій Зеландії і США, німці в Австрії). По-друге, є іммігранти, яких спершу дискримінували, як-от ірландців у Британії або поляків у США, і які схильні формувати етнічні громади та зберігати в їх межах свою культурну та мовну спадщину, а тепер цілком інтегрувалися у суспільство-господар і набули громадянства. І, нарешті, є іммігранти, яким властиво поділяти деякі особливості фенотипу, що відрізняють їх від більшості населення, і які живуть у відносно замкнених етнічних громадах, часто за значної расової дискримінації й соціально-економічної упослідженості. Крім того, іммігранти варіюються залежно від тривалості часу, який вони планують провести за межами своєї батьківщини. Є сезонні іммігранти, інші значну частину свого життя проводять у країні-господарі, а ще інші вирішують оселитися в новій країні назавжди [3, с.353-383; 7, с. 87].

Додаткові труднощі спричинила й зміна світоглядних орієнтацій іммігрантів. На відміну від попередніх хвиль еміграції, нинішні мігранти часто не намагаються повномасштабно інтегруватися в суспільство, оволодіти мовою країни перебування, прийняти усталені в ній традиції, звичаї, спосіб життя, культуру. Особливо чітко це виявляється у тих випадках, коли йдеться про іммігрантів конфесій, відмінних від конфесій місцевого населення. Вони все частіше розглядають себе як стійку національну меншість, яка чітко усвідомлює свою етнічну специфіку, свої інтереси і можливості їх відстоювати, використовуючи політичні й правові засоби, що закріплені в суспільстві, яке їх прийняло [8, с. 1068-1069]. Незважаючи на певні відмінності, подібні емігрантські общини єдині в одному – вони віддають перевагу етнічній, релігійній, мовній ідентичності перед національною, будучи прибічниками етнонаціоналізму, тобто характеризуються супраетнічною орієнтацією.

Ситуація ускладнюється й через кризу культурної ідентичності у країнах-«джерелах» мігрантів. Поступово просуваючись шляхом модернізації, ці країни вступають у надзвичайно болісний етап внутрішнього культурного конфлікту, жорсткого протистояння цінностей традиціоналізму і модернізму. Іммігрантські анклавні у розвинених країнах, які нерідко є зліпками тих суспільств, з яких вони вийшли і зберігають з ними зв'язок, роздираються протиріччями культурної ідентифікації. Будучи часто маргінальними в країнах прийому, мігранти є вельми чутливими до спрощених «фундаменталістських» ідей. Члени іммігрантських громад намагаються позбутися культурної роздвоєності і, як видається, знову набути своє цілісне «Я». Але при цьому процеси інтеграції часто блокується, і багато (хоча, звісно, не всі) мігрантів опиняються в опозиції до суспільств, які їх приймають. Ця опозиційність інколи набуває крайніх агресивних форм [9, с. 258-267]. З огляду на це в країнах, котрі використовують робочу силу іммігрантів, розгортаються дискусії щодо проблеми міграції, яка стає важливою картою у політичній грі, наростають антимиграційні настрої і посилюються заходи щодо обмеження притоку мігрантів.

У контексті нових форм глобальної міграції та глобалізації культури переглядається значення понять громадянства і національної ідентичності. Загалом геттоїзація, асиміляція

і полікультурність – із конкретними нюансами в кожному разі – припускають різні погляди і залежать від різних чинників, які переважають і в країні-господарі, й серед самих мігрантів. До них належать:

- відкритий або зафіксований характер національної ідентичності;
- ступінь культурної та релігійної толерантності в суспільстві-господарі;
- економічні, громадянські й політичні права, надані іммігрантам у кожній конкретній країні;
- наявні для іммігрантів можливості інтегруватися і брати творчу участь у політичному, соціальному, культурному й економічному житті суспільства-господаря;
- значення, яке домінуюча етнічна група приписує фенотипній відмінності як маркеру етнічної ідентичності;
- ставлення етнічних громад до культури, мови, цінностей, релігії і способу життя суспільства-господаря;
- значення, якого етнічні групи надають повній інтеграції в суспільство-господар.

Мається на увазі міра готовності інтегруватися і міра сумісності між двома «вірностями» і «двома» ідентичностями, які пов'язані з країною походження, і з країною-господарем. Ця ідея відображена в новій літературі про «транснаціональні ідентичності», властиві іммігрантам [7, с. 87].

У потоці нових іммігрантів істотно зросла питома вага вихідців із країн з мусульманським населенням. Вони принесли з собою менталітет, спосіб життя і систему цінностей, які з великими труднощами поєднуються з менталітетом, способом життя і ціннісними орієнтаціями переважної більшості корінного населення Європи. Настав час відкинути ілюзорні сподівання на те, що Захід нібито володіє можливостями й ресурсами трансформувати мусульманські діаспори (або ісламські держави) «за власним образом і подобою». Сьогодні Європа неспроможна нав'язати свої стандарти і цінності ісламському світові. Натомість мусульмани в європейських державах дедалі більше замикаються у межах власного культурного, конфесійного, мовного середовища і намагаються витворити щось на кшталт «паралельного суспільства», адаптуючи «європейське довкілля» під звичний спосіб життя. Для осілих в Європі мусульман питання не в тому, що обрати – традиційно-ісламський чи західний спосіб життя, а в тому, як успішно функціонувати ісламу на Заході. Тому не випадково, нині в західноєвропейських країнах проживає багато неасимільованих мусульман-іммігрантів. Але мусульмани складають лише одну (хоча й помітну) частину могутнього іммігрантського потоку.

Отже, глобальна міграція породжує багато нових проблем, пов'язаних насамперед з інтеграцією мігрантів у суспільство, відносинами між місцевою та емігрантською спільнотами, між країною, яку вони залишили, та країною, до якої прибули. Три найважливіші кроки, до яких переважно вдаються країни Євросоюзу, це: по-перше, залучення людей до ринку праці; по-друге, надання певних соціальних гарантій і, по-третє, освіта власного народу – програми проти ксенофобії й расизму. Хоча останні події у світі виразно демонструють, що моделі освіти в світських державах не завжди відповідають соціальним реаліям власних етнічних спільнот. Проте спостерігаються й тенденції, які дають надію, що ці держави можуть сформувати нову позицію щодо ісламу та ісламських спільнот. Водночас, надзвичайно важливою є й релігійна освіта дітей мігрантів-мусульман у світських суспільствах, зокрема в країнах Європи.

У цьому контексті наведемо слова Муфтія України шейха Ахмеда Таміма, виголошені ним у виступі на міжнародній конференції «Ісламська релігійна освіта у світському суспільстві» (5-7 жовтня 2012 р., м. Київ): «На Заході поширена думка, що мусульмани живуть замкнутими спільнотами та не можуть інтегруватися в суспільство. Хоча знову ж таки цьому можна протиставити досвід України. Якби в Україні пішли шляхом західних країн, то не було б між нами розвинених дружніх взаємин, ми б отримали погляд на мусульман як на чужих людей другого сорту» [10, с. 1000]. Враховуючи важливість питання розвитку солідарності та згуртованості суспільства, об'єднання мусульман і особливої уваги до ісламського утворення в світському суспільстві, він зазначив, що Конституція незалежної України гарантує мусульманам право виконувати

свої релігійні обряди і як основний закон світської держави вона гарантує всім релігіям рівні можливості.

Реакцією національних держав на зміну етнічної структури своїх суспільств внаслідок сучасних міграційних процесів, а також відповіддю на ослаблення соціальної функції держави *de facto* є мультикультуралізм. Мультикультуралізм – це констатація міжгрупових відмінностей, які потребують визнання, проект безконфліктного існування в спільному соціальному просторі різних за змістом культур. На відміну від ставки на асиміляцію іммігрантів, котра домінувала у минулому, в ній акцентується увага на можливості й навіть корисності паралельного співіснування етнічних спільнот, громад, що репрезентують різні культури. Основною метою реалізації мультикультурної політики у національних спільнотах є зменшення конфліктності на культурному ґрунті та компенсація скорочення обсягів державної соціальної допомоги декларуванням рівності культур. Відповідно й формуються завдання перед суспільними інститутами, яким належить займатися цим питанням: максимально полегшити можливість співіснування культур шляхом створення сприятливих матеріальних і правових умов [11, с.18].

Позитивна цільова установка цієї концепції не викликає сумнівів. Однак, реальне втілення мультикультурних принципів у соціальну дійсність, на практиці становить для суспільства небезпеку розмивання національної ідентичності, культурної автаркії меншин, подальшої маргіналізації мігрантського середовища, «тиражування етнічності» та інших загроз. Найсуттєвішим недоліком мультикультурної політики є й явна недооцінка небезпеки прогресуючої «капсулізації», замикання на собі новоутворених етнічних громад. Наслідком цього може стати виникнення своєрідних гетто, що містять у собі небезпеку перетворення суспільного організму у сукупність «несполучних посудин». Подібні утворення, як засвідчує досвід, володіють значним дестабілізуючим потенціалом [12; 13].

Не випадково, останнім часом спостерігається розчарування політикою мультикультуралізму навіть у таких великих європейських країнах, як Німеччина, Франція та Великобританія. Так, практична реалізація моделі німецького мультикультуралізму в його нинішньому варіанті не принесла очікуваних результатів. В країні спостерігається відкрите небажання мігрантів інтегруватись у німецьке суспільство, подальша маргіналізація мігрантського середовища, культурна самоізоляція мусульманської громади тощо. Деякі іммігранти навіть після серйозних спроб інтегруватись у німецьке суспільство не можуть знайти себе в ньому і відчувають гостру ностальгію за прабатьківщиною. Відомий німецький політик Тіло Саррацин у праці з красномовною назвою «Німеччина – самоліквідація, або як ми ставимо нашу країну на карту» (2010), спираючись на обширну статистику й власні розрахунки, говорить про суспільну небезпечність демографічної, соціальної, міграційної й освітянської політики, що протягом багатьох років проводиться ліберальною владою Німеччини щодо культурних меншин, насамперед, мусульманської. Автор стверджує, що мусульманська спільнота у Німеччині не прагне до інтеграції в німецьке життя. Рівень освіти й участі в трудовій діяльності іммігрантів залишається набагато нижчим порівняно з рівнем корінного населення, що за традиційно високого рівня народжуваності у мусульман становить, на його думку, реальну небезпеку для країни. Автор висловлюється за жорстку міграційну політику й окреслює деякі шляхи виходу із кризи [14].

Більш перспективним було б доповнення мультикультурної орієнтації на сусідство і співіснування різних етносів і культур, установкою на їх взаємодію, взаємовплив і взаємозбагачення. Такий підхід, у свою чергу, передбачає не тільки врахування інтересів і прав нових національних меншин, а й рівність різних етнічних груп з автохтонним населенням у всіх сферах життя і необмежене право на культурний і конфесійний вибір [8, с. 1071].

Разом із тим, повага до культурного розмаїття, оскільки всі культури мають певні цінні компоненти, не зумовлює сліпої підтримки тих традицій і цінностей, які суперечать принципам ліберального демократичного суспільства. Як слушно зазначає Монтсеррат Гібернау, «ліберальні демократії не повинні толерувати – поширювати й фінансувати – альтернативні культури, які не поважають принципів демократії, рівності прав, свободи і толерантності. Межу толерантності слід провести саме там, де якийсь аспект конкретної культури підточує самі принципи демократичного суспільства, які дають їй змогу існувати та розвиватися в його межах» [7, с. 251].

Зрозуміло, що зазначені небезпеки реалізації мультикультурної політики стосуються й Туреччини при обранні нею цієї деології як стратегії розвитку в умовах глобальної міграції, полікультурності. Сучасні турки й досі сповідають дореволюційні (дореформені) історичні, літературні та культурні цінності, через що їх можна вважати застиглим суспільством. Через три покоління люди, які шукають своє коріння, вимагають прийняття спадщини минулого. Обіцянками проекту модернізації кемалістів була всеохопність, його ж провалом — її винятковий характер. Культурна політика республіканського режиму відобразилася у фразі «бути як Захід», а з початком процесу секуляризації, який наразився на критику й однобоку оцінку, ця формула набула націоналістичного відтінку, перетворившись на пропагандистське гасло «Ми схожі самі на себе» [15, с.381].

У Європі турки становлять третю велику групу мігрантів після росіян та сербів [5]. В соціальному житті турецьких мігрантів, що живуть в Європі, важливу роль відіграють такі сучасні теорії міграції, як етногрупування та відокремлення. Г. Ісаакс називає вісім чинників, які не змінюються протягом життя людини: фізичні особливості, ім'я, належність до суспільства, в якому народилася людина, його історія, релігія, мова, культура та географія [6]. Не випадково, спільноти турків-мігрантів, поселившись в іншій країні, формують окремі групи (гетто) і живуть відособлено, згідно зі своїми правилами. Яскравими прикладами зазначеного є турецькі райони у Кройзбергу (Берлін) та Грін Лейнз (Лондон).

Дослідження С. Ердоганом демографічних і соціально-економічних особливостей адаптації громадян Туреччини, які проживають в англійських графствах Суррі та Гемпшир, засвідчили, що особи, які мали раніше турецьке громадянство, первинними причинами виїзду з батьківщини назвали економічні, другорядними — політичні. Впливовим чинником переселення була ланцюгова модель. Замість об'єднання з культурою країн, турки-мігранти надали перевагу відокремленню та маргіналізації. Якщо міграція більшості турків пояснюється моделлю привабливості — відштовхування, то курди мігрували за моделлю етногрупування. За даними дослідженнями, 34,2 % турецьких мігрантів закінчили середню школу, 19,7 % мають вищу освіту і 13,2 % лише початкову освіту. Професії емігрантів не є такими, що потребують високої кваліфікації.

Майже 30 % турецьких мігрантів, будучи безробітними в Туреччині, змогли розпочати в Англії власну справу, придбати машину і нерухомість, накопичувати кошти. Загалом 75 % опитаних стверджують, що їхні стандарти життя значно покращилися. Проте основним джерелом прибутку емігрантів є щомісячна матеріальна допомога з боку англійського уряду.

Існує й низка труднощів, пов'язаних з міграцією та правами на громадянство. Лише 20 % опитаних змогли отримати громадянство Великобританії, а майже 10 % не зверталися у відповідні служби через страх екстрадиції. 61,8 % опитаних мігрантів мають дозвіл на проживання в країні, 15,8 % — право на вільне працевлаштування. 82,9 % турецьких мігрантів після приїзду до Англії брали участь в освітніх програмах країни; 75 % опитаних відвідували мовні курси та курси підвищення кваліфікації. Респонденти вказують і на складнощі, пов'язані з відносинами з місцевим населенням, вивченням англійської мови та пошуками роботи. Так, щодо стосунків з місцевим населенням 73,7 % мігрантів вважають, що дуже складно побудувати дружні відносини з англійцями, констатують нейтральність та байдужість англійців до іноземців.

Цікавим є аналіз даних відносно асиміляції та адаптації до країни-перебування. 42,1 % опитаних турецьких емігрантів вважають себе турками, 26,3 % — європейцями та курдами, а 5,3 % — що вони «змішані». Більшість турків спілкуються між собою в повсякденному житті турецькою мовою, 13,2 % — курдською і лише 3,9 % — англійською. Хоча й спостерігаються певні зміни в звичаях, традиціях та поведінці турецьких мігрантів, однак більша їх частина вважають, що для того, аби стати відповідним соціально-культурному життю англійців, потрібно змінити власні погляди, вірування, поведінку. Водночас, опитувані зазначали, що мусульманські сім'ї не схильні до асиміляції, а живуть відповідно до теорії виокремлення, утворюючи свої невеличкі групи і живуть як і в Туреччині. У більшості районів, де проживають турки, є турецькі школи, що, на нашу думку, сприятиме адаптації та асиміляції наступних поколінь.

Прикметно, що 38,2 % мігрантів планують повернутися до Туреччини після накопичення коштів, і це можна пояснити тим, що вони не адаптувалися до місцевого населення. 21,1 % опитаних зазначають, що повернуться на батьківщину лише в тому випадку, якщо не отримають громадянство, а 15,8 % – не збираються повертатися до Туреччини за жодних обставин [16, с. 163-184].

Отже, основні причини міграції турків відповідають моделі привабливості – відштовхування, а спосіб проживання – етногрупування. Основними причинами міграції є економічні. Мігранти, втікаючи від проблем у власній країні, здійснюють довгі та складні подорожі, аби дістатися до іншої країни. Незважаючи на ставлення до мігрантів-турків з боку англійців як до «інших», складність налагодження доброзичливих стосунків з англійцями, все ж умови життя й праці в цій країні кращі, ніж в Туреччині. Відтак відбувається асиміляція культурна, але не структурна. Турецькі мігранти, підтримуючи основні засади своєї культури, поєднують як турецькі, так й англійські цінності.

Міграція, як уже зазначалось, впливає і на міжнаціональну толерантність, на ставлення до мігрантів. За даними Європейського соціального дослідження, яке раз на два роки проводиться у більш ніж 20 країнах Європи, на питання про вплив мігрантів на культурне життя країни (пряме питання анкети «Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн у цілому руйнує чи збагачує культурне життя в країні?»), то за шкалою від 0 – «культурне життя руйнується» до 10 – «культурне життя збагачується» мінімальну оцінку дали респонденти на Кіпрі – 3.13, а максимальну – у Фінляндії – 7.14. Туреччина характеризується значенням нижче середнього показника 4.11 (дані опитування 2009 р.).

Цікавою на цьому тлі є оцінка впливу міграції та мігрантів на життя в країні загалом (питання анкети «Як Ви вважаєте, із припливом людей з інших країн Ваша країна стає гіршим чи кращим місцем для життя?»). За шкалою від 0 – «стає гіршим місцем для життя» до 10 – «стає кращим місцем для життя» найнижчу оцінку 3.19 дали респонденти Кіпру, а найвищу – респонденти Швеції 6.37. Туреччина знову демонструє значенням нижче середнього показника 3,74 (дані опитування 2009 р.). [17, с. 455]. Загалом наслідки впливу міграції на різні сторони життя в країні громадяни Туреччини оцінюють «з ухилом у негативні», що далеко від середнього по Європі рівня і є суттєво більш негативними, ніж у країнах Північної Європи, які демонструють найвищий у Європі рівень толерантності.

Отже, можна зробити попередній висновок про те, що ідентичність мігрантів перебуває в процесі становлення, переструктуризації, виникають нові й втрачають соціальний простір і час старі ідентифікаційні комплекси. Загалом же маємо справу з позбавленою досі чітких цілей і цінностей дифузною ідентичністю, а головні засади нової ідентичності значною мірою носять еkleктичний, мозаїчний характер.

Література:

1. Doug Saunders. Die neue Volkerwanderung – Arrival City/ Aus dem Englischen von Werner Roller/ - Paytheon-Ausgabe April , 2013. – 573 s.
2. Козловець М. А. Міграція в сучасному світі і політика ідентичності // Ministrare: Prace poświęcone śp. prof. zw. dr hab. Zachariaszowi Łyko. – Warszawa: VISJA PRESS&IT Sp. z o.o., 2011. – S. 443-460.
3. Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт Д., Перратон Дж.; Пер. з англ.; Передне слово Ю. Павленка. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
4. 232 Million International Migrants Living Abroad Worldwide – New UN Global Migration Statistics Reveal [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://esa.un.org/unmigration/wallchart2013.htm> (s.a.).
5. Шульга М. Міграція як форма розширення ареалу життя особистості / Микола Шульга // Соціальний ареал життя особистості. – К.: Інститут соціології НАН України, 2005. – С. 181-195.
6. Фетхуллах Гюлен. Діалог і толерантність / З тур. пер. О. Зубань, В. Підвойний. – К.: Вид-во Жупанського, 2012. – 376 с.
7. Гібернау М. Ідентичність націй / Монтсеррат Гібернау. – К.: Темпора, 2012. – 304 с.
8. Галкин А.А. Новые аспекты национального вопроса // Вестник Российской академии наук. – 2006. – Том. 76. – № 12. – С. 1067-1072.
9. Россия и мир. Новая эпоха. 12 лет, которые могут все изменить / Отв. ред. и рук. авт. кол. С.А. Караганов. – М.: АСТ: Русь-Олимп, 2008. – 448 с.
10. Відкрита міжнародна конференція «Ісламська релігійна освіта у світському суспільстві». Виступ Муфтія України шейха Ахмеда Таміма // Україна дипломатична – 2012. Науковий щорічник.

Випуск тринадцятий. Упорядники : Л. Губерський, П. Кривонос, А. Денисенко, В. Туркевич. Головний редактор А. Денисенко. – К. : Видавець Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2012. – С. 997-1003.

11. Концепція мультикультуралізму. – К.: Стило, 2005. – 144 с.

12. Wicker H. R., Alber J. L., Bolzman K., Fibbi R., Imhof K., Wimmer A. (Hg.). Das Fremde in der Gessellschaft: Migration, Ethizitaet und Staat. – Zuerich, 1996. – 194 s.

13. Tuerk H. J. Multikultur – Realitet? Utopie oder Chimaere // Die neue Ordnung. – 1996. – № 1. –S. 47-52.

14. Саррацин Т. Германия: самоликвидация: пер. с нем. / Тило Саррацин. – М.: Рид Групп, 2012. – 400 с.

15. Ахмет Туран Алкан. Загальний огляд культурних процесів Туреччини // Україна – Туреччина: історія, політика, економіка, право, дипломатія, культура: Могографія / В. І. Сергійчук, Н. О. Титаренко та ін. – К.: Укр.письменник, 2014. – С. 376-381.

16. Koçak Y., Terzi E. Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri // Yüksel Koçak, Elvan Terzi/ KAÜ-İİBF dergisi. Cilt 3, sayı 3. – Kars: Kafkas üniversitesi, 2012. – S. 163-184.

17. Горбачик Андрій. Емпіричний соціологічний аналіз міжнаціональної толерантності в сучасній Україні / Україна – Туреччина: історія, політика, економіка, право, дипломатія, культура: Могографія / В. І. Сергійчук, Н. О. Титаренко та ін. – К.: Укр.письменник, 2014. – 460 с. – С.452-456.

Демир Гекхан. Глобальные миграции и энокультурная идентичность турецких мигрантов в контексте европейских реалий.

В статье рассматриваются особенности миграционных процессов в эпоху глобализации, их влияние на идентичность мигрантов-мусульман, взаимосвязь миграционных процессов с политикой мультикультурализма. Обосновывается, что глобальная миграция является важной составляющей социальной жизни современного мира, влияющего на формирование идентичности индивидов, состояние общества и социальных связей между людьми. Анализируются влияние миграции на разные стороны жизни турецкого общества, проблемы адаптации турецких мигрантов в Европе, в частности, у Великобритании. Делается вывод о том, что современная миграционная культурная политика должна нарабатывать тип идентичности, сориентованный не на одну культуру, а на межкультурное взаимодействие.

Ключевые слова: миграция, глобализация, глобальна миграция, идентичность, национальная идентичность, этнокультурная идентичность, этноцентризм, миграционная политика, мультикультурализм, межкультурное взаимодействие.

Demir Hokhan. Global migrations and ethnocultural identity of turkich migrants in the context of European realities.

In the article peculiarities of migration processes in era of globalization and their influence on muslim migrants' identity as well as correlation between migration processes and policy of multiculturalism are reviewed. It is justified that global migration is an important compound part of the modern world that influences a person's identity formation and state of social relations. Influence of migration on different spheres of the Turkish society's life, problems of adaptation of Turkish migrants in Europe, Brinain in particular, is analyzed. The conclusion is made that modern migration cultural policy is aimed at working out the type of identity oriented at not one culture but intercultural interactions.

Key words: migration, globalization, global migration, identity, national identity, ethnocentrism, migration policy, cultural diversity, multiculturalism, intercultural interaction.

УДК 130.2 : 141.7 : 315.3

М. Козловець

ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

У статті розглядаються роль і значення соціально-філософського дискурсу для осмислення екзистенційного буття українців у контексті процесів сучасного націє- і державотворення, аналізуються причини імітації інтелектуальних дискусій на попередніх етапах вітчизняної історії. Робиться висновок про те, що якісні перетворення в суспільстві, реальне забезпечення суверенітету України, вихід її на світову арену не можливі без відродження й оновлення культури філософського дискурсу, розвитку історико-філософського знання, без ментального переосмислення національного досвіду, цивілізаційного дозрівання, витворення власної візії своєї держави і світу загалом.

Ключові слова: дискурс, гуманітарний дискурс, соціально-філософська рефлексія, інтелектуальна дискусія, ідентичність, історичний наратив, модернізація.

Феномен, що позначається терміном «дискурс», перебуває в центрі досліджень різних наук – філософії й методології науки, лінгвістики, семіотики, семіології, соціології